

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת קדושים תשפ"ב לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ר"צ

דרשת פרקי אבות

ויש לומר דהנה התורה מתחלת בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א). וברש"י בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח-בב), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה (ירמיה ב-ג) ע"כ. והיינו שבריאת העולם היתה עבור ישראל שיקיימו את מצות התורה. אמנם במדרש (ב"ר א-א) איתא, ואהיה אצלו אמון (משלי ח-א), אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקדוש ברוך הוא, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפושין, כך היה הקדוש ברוך הוא מביט בתורה, ובורא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. וכן הוא בווה"ק (ח"ב קסא:). אסתכל בהאי מלה וברא את השמים וכו', אסתכל בהאי מלה וברא את האור, וכן בכל מלה ומלה דכתיב בה באורייתא, אסתכל קוב"ה ועבד ההוא מלה ע"כ.

הרי לנו כי ציור כל העולם כולו יש בו ציור כל התורה כולה, והעולם מסופו ועד סופו מכוון נגד התורה, מבראשית ברא עד לעיני כל ישראל. וכיון שיש בתורה תרי"ג מצות שונות, וכל מצוה יש בה פרטים ופרטי פרטים למאות ולאלפים, כן יש בטבע העולם ענינים רבים ושונים, וכל דבר דובר שורשו מכוון נגד ענין שבתורה. וכמו כן האדם שהוא עולם קטן (תנחומא פקודי ג), מורכב מרמ"ח אברים ושס"ה גידין, נגד הרמ"ח עשין שבתורה ושס"ה לא תעשה (מכות כג:). וחכמי התורה המכירין בנסתרות יכולין לראות בכל דבר שבעולם פנימיותו ושורשו, ובהסתכלות על כל העולם כולו הם רואים לנגד עיניהם כל התורה כולה.

במשנה (אבות ב-ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון ע"כ. בספר משכיל אל דל מובא שאצל זקינו הגה"צ רבי הלל אב"ד אייבשיטץ בא פעם דין תורה בעל הבית עם חתנו, שהבטיח לו חותנו בעת הנישואין להחזיקו על שלחנו, ועתה חוזר מדיבורו, כי ראה במשנה דיפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, והוא רוצה לעשות רצון השם. והשיב לו, שמוטב שיהיה חתנך בקי וגמיר בכל הש"ס, ומשנה האחת הזאת תהיה לו בקושיא, ממה שיגמר ויבין המשנה האחת הזאת, ועל ידי כן לא יהא בקי בכל הש"ס ע"כ.

וביאורו, כי בימים הראשונים אשר לבם היה כלב הארי, כאשר היה תורתם קבע ומלאכתן ארעי, היו יכולים לידע כל התורה כולה, על כן התנאים והאמוראים היה להם אומנות להתפרנס ממנה. לא כן ימים הללו, אי אפשר להצליח בתורה רק כאשר כל היום והלילה מוקדשים לזה. ומשנה זו נאמרה כעת רק לבעלי בתים שעוסקים במסחרם, שצריכין לשלב לזה זמן לקביעת עתים לתורה, ורק תורה עם דרך ארץ משכחת עון.

*

ויש לומר בזה עוד, דהנה דוד המלך קורא את התורה בתואר משל, כמו שאמר (שמואל א כד-יד) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע. וברש"י (שמות כא-ג) משל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה, שהוא קדמונו של עולם ע"כ. ויש להבין הלא משל היא ענין שבו אנו רוצים להסביר איזה נמשל, ומהו ענינו של תורה שמתואר בתואר משל. וגם למה מתאר כאן את הקב"ה שהוא קדמונו של עולם.

זכר דברנו בשביעי של פסח העל"ט, שזהו שאמר הכתוב (תהלים קד-כד) מזה רבו מעשיך ה' כולם 'בחכמה' עשית, כי התורה חכמתו של הקב"ה (עיין לקוטי אמרים להתניא פרק ד), וכל העולם כולו נברא ונעשה על ידי התורה, ומלאה הארץ 'קניןך', שהארץ בפנימותה מלאה בשורשה בתורה שהוא קנינו של הקב"ה (אבות ו-ז). וכמו שהתורה מאורגת מפרד"ס, פשט רמז דרוש סוד (זוה"ק ח"ג רב), וכל דבר ודבר שבתורה יש בו ארבעה ענינים אלו, כן עיקר בריאת העולם הם גם כן ארבעה עולמות, אצילות בריאה יצירה עשיה כידוע. (עיין שער הגלגולים להאר"י ז"ל (סוף הקדמה יז) כי פשט הוא בעולם העשיה, רמז בעולם היצירה, דרוש בעולם הבריאה, סוד בעולם האצילות ע"ש). ויש לומר דלכן נקרא הנהגת העולם בתואר טב"ע, לרמז על פנימיותו, ששורש כל דבר היא מהתורה, אשר אין טוב אלא תורה (אבות ו-ג). ויש שבעים פנים לתורה (במדב"ר יג-טו). ומרמזו בתיבת טבע, 'טב ע'.

ולכן נקראת התורה בתואר משל, דכמו שהמשל ניתן להסביר ממנו דבר אחר שמכוון כנגדו, כן התורה היא המשל של העולם, והעולם הוא הנמשל של התורה, וכל נקודה ונקודה שנמצא בהתורה ובהעולם הם מכוונים להפליא זה לעומת זה, כי בריאתו היה בהתורה, מביט בהתורה ובורא את העולם. והתורה היא משל 'הקדמוני', קדמונו של עולם, שעוד קודם שברא העולם הקדים לברוא התורה, חמדה גנוזה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם (שבת פח:), וממנה נברא העולם אחר כך, והתורה היא משל הקדמוני, משלו של הקב"ה קדמונו של עולם.

יוספר על מגיד אחד שאמר בדרך צחות, הכתוב אומר (תהלים מט-כא) אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו. הכוונה כי בשעה שמדברים בענינים יקרים מתורה ועבודת ה', ומסבירים הדבר במשל, כאשר מתחיל המגיד לומר המשל, כל אחד מהשומעים מתערר ונותן אזנו ועיניו לראות ולשמע המשל, אבל כאשר חוזרים להסביר בזה את הנמשל כבר אינם שם להטות אזנם לשמוע ולקבל. והוא 'אדם ביקר', מדברים מענינים יקרים, ולא יבין, אין הם משימים לב להבין. אם כי המשל הם שומעים, אבל 'נמשל', כאשר באים לבאר הנמשל, 'כבהמות נדמו', אין דעתם עוד שם להשכיל.

ולענינינו התורה היא משל הקדמוני, והעולם שנברא על ידה היא הנמשל, והמסתכל רק על הנמשל, בתפארתה של עולם ומלואה בגשמיות, הרי אלו כבהמות נדמו, ויש להסתכל בכל מה שבעולם גם על המשל, איך הכל מכוון כנגד התורה, ומבשרי אחזה אלו-ה, להבין ולהשכיל כי העולם כולו הוא ציור של התורה, ורק התורה היא קיומה של העולם.

ומעתה כיון שמסר ה' את תורתו לבני ישראל, וממנה נברא העולם, על כן התורה היא חיותה והשפעתה

של העולם, וכאשר בני ישראל מקיימים מצות התורה יש להם שליטה במעשיהם על ברכתה של העולם, כי הם זה לעומת זה. וכמו שאמרו חז"ל (יבמות סג) ונברכו בך כל גויי הארץ (בראשית יח-ח), אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ע"ש. ומכל שכן שבני ישראל מתברכין מהשפעתה, כמו שהבטיחה התורה אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (ויקרא כו-ג), כי בעת שאנו מקיימים מצות התורה אנו נותנים בזה כח לטבע העולם שנתהווה מהתורה, ולכן יש בה ברכה, ונשפע ממנה להאדם ליהנות מטובתה. ומובן בזה גם ההיפוך, ואם בחוקתי תמאסו וגו'. ולכן אמרו (פסחים סח:): הכל מודים דבעצרת בעינן לכם [שישמח בו במאכל ובמשתה], מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה ע"כ. והינו שכיון שקבלנו ביום זה התורה, נמסרה בזה תחת ידינו גם העולם כולו שנברא מהתורה, וניתן לנו בזה זכות ליהנות מהעולם.

ואנו מברכין אחר קריאת התורה, אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. ופירש הטור (או"ח סימן קלט) דפירושו, תורת אמת היא תורה שבכתב, וחיי עולם נטע בתוכנו היא תורה שבעל פה דכתיב (קהלת יב-יא) דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים ע"כ. ולפי מה שנתבאר הכוונה, דכיון דהעולם נברא מהתורה, ונתן לנו תורת אמת, שהקב"ה מסר לנו את התורה, על ידי זה גם 'חיי עולם', כל החיות של טבע העולם, נטע בתוכנו, לזכות להתברך מטובה של עולם כל ימי חיינו.

*

והנה נחזי אנן נקודה קטנה שאנו רואים בטבע העולם איך היא מכוונת נגד מה שמצינו דוגמתה בהתורה. הנה אמרו (סוכה נב:): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום שנאמר (בראשית ו-ה) וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום וכו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שנאמר (תהלים לו-ב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו ע"כ. הנה לא אמרו שהקב"ה 'שומר' שלא יוכל יצרו להתגבר עליו ולהמיתו, כי יש בחירה לאדם לבחור בטוב או ברע, ואין שמירה להאדם, רק כאשר האדם שומר עצמו ובוחר בטוב, אלא שאין בכחו להתגבר, אנת נורא ואנא בישראל, והאדם עושה מה שבידו, או הקב"ה 'עוזרו', שמסייעו להתגבר על יצרו.

ולדוגמא כאשר האדם מסתובב ומטייל במקום שיש בו פריצות, באופן שהיה צריך למנוע עצמו ולשמור עצמו שלא יבוא לידי נסיון, אז אין לו שמירה ועזר שלא יתגבר עליו יצרו, הוא עומד אז יחידי במערכה נגד יצרו. או כאשר מסתובב עם כלי שאין לו פילטער עליו, אז כאשר יצרו מתגבר עליו אין לו שמירה, כי הוא בחר למסור עצמו לנסיון, ורק באתערותא דלתתא איתער עובדא

לדעילא, כאשר האדם שומר עצמו כפי יכולתו אלא שצריך לו עזר לסייעו שיוכל לעמוד, אז הקב"ה עוזרו.

והיינו כי הקב"ה שומר המצות של תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג), ויש מצות פריקה וטעינה, כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגו', עזוב תעזוב עמו (שמות כג-ה), כן הקב"ה עוזר להאדם הרובץ תחת משאו של יצרו שמתגבר עליו. אמנם אמרו חז"ל (בבא מציעא לב.) הלך הבעלים וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק, פטור שנאמר עזוב תעזוב 'עמו' ע"כ. (עיין ייטב לב פ' תצא על הפסוק כי תצא למלחמה).

אמנם כאשר האדם מוסר עצמו לעבודת קונו, אז בא עזר העליון בלי שיעור וערך. וכמאמרם (שהש"ר ה-ג) פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות ע"ש. הרי לנו דרכה של תורה, האדם צריך לעשות ההתחלה, ושוב בא הברכה וסיוע מלמעלה עד אין שיעור. ומצינו בבלעם שאמר בברכתן של ישראל, וירא את ישראל שוכן לשבטיו (במדבר כד-ב), ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה עלה בלבו שלא יקללם ע"כ. ופירש בבוצינא דנהורא, שראה שאין פתחיהן מכוונין, שדורשים מהם פתח קטן ופותחין לפניהם פתח גדול, וזה מורה על מעלתן של ישראל לפני הקב"ה ע"כ.

ומדה זו אנו רואין גם בטבע העולם שמכוון כנגד התורה, הנה מזוונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד יום הכיפורים [כל מה שעתידי להשתכר בשנה שיהא ניזון, משם קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו] (ביצה טז.) ע"כ. ואם כן פרנסתו של אדם היא מתנת אלקים הקצובה לו, ומזומנת לפניו כבר מראשית השנה, ואין כחו ועוצם ידו עושה החיל. ומכל מקום צריך האדם לעשות השתדלות באתערותא דלתתא, וכמו שאמר הכתוב (דברים טו-יח) וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה. ובספרי יכול אפילו יהיה יושב בטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה ע"כ.

אדם יש לו שדה, אם לא יזרע ויחרוש, לא יוכל לקבל על ידה פרנסתו, אבל הזורע קצת נכנס בו ברכה ומצמיח מזה הרבה פי כמה ממה שעשה. ומבואר בחובות הלבבות (שער הבחינה פרק ה) שמגרגיר חטה אחת שזורע, מצמיח ממנה שלש מאות שבילים, ויש מקומות שבכל שבולת ישנם יותר מעשרים גרגרים, כשינצל מן הפגעים (מברד ושדפון וכדומה) ע"ש. אשר לפי החשבון עולה שמפעולה קטנה שזורע חטה אחת ימשך לו כנגדו ששת אלפים חטים. ושורש דבר זה היא מן התורה, פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

ומצינו עוד ברכה יתירה בעולם, שאין לה שום הסבר לפי העולם הגשמי. והיא גמרא מפורשת (תענית ח:),

הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה [ומזכיר בה מלכות ואזכרה ככל הברכות כולן] ע"כ. ודבר זה איפסקא להלכה לכל אחד ואחד מישראל גם בזמנינו היום, בשלחן ערוך (או"ח סימן רל-ב). ואין זה בגדר נס שניתנה רק לחכמי ישראל, אלא גם אדם פשוט יתפלל כן. וכיון שהוא דבר הסמוי מן העין, יוכל להיות בטוח שנתקבלה תפלתו, עד שמברך עלה בשם ומלכות ברוך השולח ברכה בכרי הזה, ואינו חושש לברכה לבטלה. אך באליה רבה (הובא במשנה ברורה שם) כתב, דיברך כן בימינו בלא הזכרת השם, דדוקא במודד כדי לעשר מצינו שהבטיח הקב"ה ברכה זו, ובחנוני נא בזאת וגו', והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג-י) ע"כ. ומכל מקום התפלה, וכמו כן הברכה בלי הזכרת השם, שייך גם היום לכל אחד. [וגם במעשר לא מבואר בקרא שיתברך שיתרבה הכרי, והרבה דרכים למקום לשלם לו ברכתו].

וכן אמרו (יבמות סג.) אמר רב פפא זרע [תבואה לאכילת ביתך] ולא תזבון [לא תקנה תבואה מן השוק], אף על גב דכי הדדי נינהו [אפילו חיטין בזול וקרקעך אינו חשוב ואין לך שכר לפי השעה, אפילו הכי] הני מברכין [ברכה מצויה בדבר שאין לוקח בדמים ואין כלה מהר] ע"כ. ובהגהות יעב"ץ ביאר, דתבואה שנקנתה מן השוק כבר נמדדה, ואין שייכות בה ברכת השפע, לעומת תבואה משדהו שעדיין לא נמדדה, הם מתברכין ע"כ.

ובחיי אדם (כלל סה סעיף ב) דכמו כן הנכנס לחנותו לחשוב סחורתו, כאשר אינו יודע כמה מכר וכמה נשאר לו, אומר יהי רצון מלפניך שתשלח ברכה בסחורה שבחנות הזה. וכאשר מתחיל למוד אומר ברכה, השולח ברכה בסחורה שבחנות הזה ע"ש. ומצינו עוד יותר בבעל הטורים (פ' תצא כה-יג) דגם בממון שיש לו בכיסו, ואינו יודע כמה יש לו, שהיא ברכה בסמוי מן העין, לא ימנה כמה יש לו, כדי שתשלח בו ברכה שיתרבה יותר. וסמך לה על הכתוב, וקצותה את כפה לא תחוס עינך, ושוב נאמר לא יהיה לך בכיסך באבן ואבן, וכתב להסמיק 'עיניך לא יהיה לך בכיסך', היינו למנות מה שבו, כי אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ע"כ.

וזהו פלא עצומה בעולם הגשמי שנברא בטבע, איך יש מציאות שיתרבה הפירות שיש בהכרי, שיתוסף בתוכה מה שלא היה שם, או שיהא נשלח ברכה בסחורה בחנותו, או במעות שבכיסו, שימצא שם יותר ממה שהיה שם לאמיתו. אמנם לפי מה שנתבאר דהעולם הזה נברא בתורה, אסתכל באורייתא וברא עלמא, אם כן כל מה שישנו בתורה מוכרח להיות כן לעומתו בטבעו של עולם. ומצינו ברכה כזו בתורה, על כן יש כזה גם בגשמיות העולם. דאיתא בגמרא (ברכות לב:) חסידים הראשונים היו

יתכן ברכה בעולם יש מאין, ולא ימצא כרי חדש בברכה, אלא וברכך בכל אשר תעשה, כאשר יעשה ההשתדלות מצדו, אז שוב אין שיעור וערך להברכה אשר יזמין לו ה'. והשלך על ה' יהבך, לבקש רחמים תמיד על ברכת ה', ולהודות תמיד על מה שחוננו ה'.

ובזה נבוא אל המכוון, כי לפי ראות עיני בני אדם, העולם הזה הגשמי אין לו שום קשר עם התורה, ואדרבה הם סותרים עצמם, אלא שחובת האדם לכוף את עצמו לחיות חיי תורה בעולם שכולו גשמי נגד התורה. ועל כן יתכן לעלות במחשבה, כי בלי תורה יכולים להצליח עוד יותר בהצלחת עולם הגשמי. אבל האמת אינו כן, כל ציור העולם נבנתה רק מהתורה, ומי שדבוק בתורה ומצותיה נשפע לו יותר מברכות הארץ, וכמאמרם (עבודה זרה יט): כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין, כי הם זה לעומת זה.

וזוהו שלימדה אותנו המשנה, 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', כי יפה היא הלימוד וההכרה, כי דרכה של הארץ, מהותה וטבעה, מקושרת היא עם התורה, ורק אם בחוקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם. ואמר שוב כי 'גיעת שניהם', ההכרה ששני הדברים הללו, העולם עם התורה, הם מקושרים ונוגעים זה בזה, 'משכחת עון', ירחק את האדם מן החטא ויקרבנו למצות ה', כי התורה והמצות הם הם חיותו של העולם, וההולך בדרכי התורה זוכה ליהנות מפרי העולם.

שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחזורין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית, אלא מתוך שחסידיים הם תורתם משתמרת [בתוך לבם, שאין תלמודם משתכח] ומלאכתן מתברכת ע"כ. ובירושלמי (שם) אמרו שתורתו מתברכת.

והנה מה שאמרו מלאכתן מתברכת מובן גם בטבע, שהם מרויחים פרנסתם בזמן מועט, אבל איך שייך שתורתו שלמד מתברכת. ועל כרחק שהברכה היא כמאמרם (אבות ו-א) שהלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, שמגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר והולך. והיינו שנפתחו לו עיני השכל להשיג הכל בזמן קצר ומועט, וברגעא חדא ניתוסף לו עוד חידוש ועוד חידוש בתורה. וכמו שיש בתורה ענין זה שתורתו מתברך, שמי התורה שוטפין ומתגברין. ועל דרך שאמרו (נדרים נה). וממדבר מתנה (במדבר כא-ט), כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה ע"כ. כן לעומת זה יש מדה זו גם בעולם, שיהא נשלח ברכה במעשי ידיו, שמעט שהיה לו יתוסף עליו כהנה וכהנה.

וכמו שבתורה אם יגע ויעמול על מסכת אחת, לא יתברך שידע מסכת אחריתא שלא למד, כי הברכה נשלחת רק בריבוי אותו הדבר שהאדם עמל עליו, ובמה שהוא פותח פתח כחודו של מחט נפתח לו פתח יותר גדול. כן לא

סעודה שלישית

ויש בזה גם לשון הבטחה שתהיו קדושים, שהקב"ה יקדש אתכם במה שאינו בידכם, קדושה של מעלה וקדושה בעולם הבא. והנה הצינו שירומם האדם עצמו ויפרוש מחומרו וגשמיותו, זהו עבודה קשה כנגד טבעו של האדם, ועל זה אמר 'דבר' לשון קשה. אמנם נכלל בזה גם אמירה רכה, הבטחתו של ה' שקדושים תהיו, הרבה יותר ממה שקדשתם עצמיכם יקדש אתכם ה'.

ופרשה זו בהקלה נאמרה, ובא לרמוז, שכדי לזכות להתקדש ולהיות פרוש מהבלי עולם הזה, צריכין להתחבר בחברותא טובה, אנשים יראי ה', כי הרבה חברותא עושה (סוטה ז). וכאשר הוא מסובב בעובדי ה', גם הוא מתעלה עמהם, ואיש לרעהו יאמר חוק, וכדי להיות קדושים, לא טוב להיות בודד לעצמו, אלא בהקלה נאמרה, לדור בסביבה של יראי ה', ולהתחבר עמהם כפי מה שעולה בידו, כי עינינו רואות שהתחלת הירידה באדם הוא, שמשנה מקומו מבין חבריו, ושוב הולך גם לדור במקום שלא יצטרך להתבייש וליתן דין וחשבון על

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (וי-ב). ויש לדקדק למה לא אמר 'היו' קדושים בלשון ציווי. גם להבין כפל הלשון 'דבר' אל כל עדת בני ישראל 'ואמרת' אליהם. ומה גם שדיבור הוא לשון קשה ואמירה לשון רכה (תנחומא צו יג), ולשון דיבור סותר לשון אמירה. וברש"י שנאמרה פרשה זו בהקלה מפני שרוב גופי תורה תלויין בה ע"כ.

ונראה דלהלן בסוף הפרשה כתיב, והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלקיכם (ז-כ). ולכאורה יש בזה כפל לשון, ודרשו חז"ל (יומא ט). אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה [והתקדשתם] מעט, 'והייתם קדושים' הרבה, הבא ליטהר מסייעין אותו, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא ע"כ. ולפי זה כוונת הכתוב היא, דמתחלה אומר ציווי 'והתקדשתם', ושוב באה על זה הבטחה 'והייתם קדושים', שאני אקדש אתכם יותר למעלה ולעולם הבא. ועל כן אמר גם כאן, קדושים 'תהיו', שזה כולל הן לשון ציווי שתקדשו עצמיכם,

מעשיו לבני סביבתו, ורק על ידי ההקהל יגיע לקדושים תהיו.

*

ויש לומר עוד בכפל הלשון, והתקדשתם והייתם קדושים. דהנה רש"י פירש הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה וכו'. וברמב"ן פירש שיקדש עצמו בדברים המותרים, ולא יהיה נבל ברשות התורה ע"ש. ובאמת שניהם עולים בקנה אחד, כי אי אפשר להיות שמור מן החטא רק כאשר עושה לעצמו גדרים וסייגים בדברים המותרים, ובוזה יהא מרוחק שלא יפגע בהחטא. ועל דרך אמרם (שבת יג.) לך לך אמרין לנזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. ועל זה מזהיר הכתוב 'והתקדשתם', שתקדשו עצמיכם בדברים המותרים, שקדושה זו האדם מקדש את גופו מעצמו, ואז לא תבואו לידי עבירה, 'והייתם קדושים', תוכלו להיות פרושים מן החטא, כי העושה לעצמו גדרים שלא יבוא לידי עין רואה, לא יבוא לחמוד, ולא יבוא החטא לידו.

*

והנה בתפלת שמונה עשרה, קודם שמתפללין הברכות האמצעיות, הבקשות על צורכי האדם, אנו אומרים אתה קדוש ושמך קדוש וכו' ברוך אתה ה' הא-ל הקדוש. ונראה דהנה פרישות של קדושה באדם שפיר מובן, שנברא בחומר גס עם תאות ונטיות לדברים שפלים, וכאשר פורש עצמו מזה לכל לילך אחר שרירות לבו, ומתרומם עצמו לענייני רוחניים, זהו נקרא קדושה. אבל הקב"ה שאינו גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, במה יקרא בתואר קדוש, שפורש עצמו ממדותו להיות קדוש.

וכתוב בתורת משה בפרשתנו (פא.) כי אצל הקב"ה ענין הקדושה היא להיפוך מהקדושה של בשר ודם, והפרישות אצלו הוא, שפורש עצמו מגדולתו להשגיח בתחתונים. לא כשאר מלכים שאין כבודם להתעסק עם הנמוכים, אלא הקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, וזהו קדושתו, שפורש עצמו מרום מעלתו להתעסק בענייני גשמיים ע"כ. ובתכלת מרדכי (בפרשתנו אות טו) הביא מהגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא, שזהו הענין שאומרים בקדושה (ישעיה ו-ג) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, שהקדושה למעלה היא מה שמשפיל לראות בתחתונים, ומלאה הארץ מכבודו (והובא בספרו מכתב סופר ח"א קיג.). והוסיף לפרש בזה (שם ה-טז) ויגבה ה' צבאות במשפט והא-ל הקדוש נקדש בצדקה, דכפי נימוס המשפט הוא גבוה ומרומם, ובכל זאת הוא נקדש, פורש מגדולתו, בצדקה, להשגיח בעולם הזה השפל לעשות עמהם צדקה ע"כ.

ולכן כאשר אנו פונים אל ה' בתפלותינו לבקש ממנו על כל צורכי האדם, רפואה ופרנסה וכו'. ולכאורה אין זה מכבודו המרומם להשגיח ולסדר הדברים הפעוטים שאנו נצרכים לה, וכפחיתות יחשב לבקש ממנו יתברך שמו, מלך מלכי המלכים, שישים עיניו עליו ועל מחסוריו. על כן אנו

מקדימין בשבחו של מקום, אתה קדוש ושמך קדוש, ומהו הקדושה אצלו, שפורש עצמו מרוממותו להשגיח בתחתונים, על כן זהו מן הנימוס שנוכל לבקש ממנו על צורכנו.

*

והנה בקדושה אומרים המלאכים, קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. ופירש בתרגום קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, קדיש לעלם ולעלמי עלמיה ע"כ. ולכאורה יש להבין, כיון ששמו מתקדש הן בשמיא והן בארעא, למה סיים מלא כל 'הארץ' כבודו, אדרבה כבוד ה' בשמים עם משרתיו עושי רצונו, עדיפא וחשובה טפי מכבודו בארץ. ובפשטות הכוונה, דהנה המלך שיש לו עבדים נאמנים שמרוממים ומשבחים ומפארים שמו תמיד, במדינתו מקום מלכותו, בודאי שכבודו גדול מאד. אמנם כאשר בא מצב של מלחמה עם מדינה אחרת שרוצים במפלתו, ואחד מן השרים שלו נשבה על ידי האויב, והוא קם שם נגד אויבי המלך, ומכריזו אני נאמן ומסור להמלך שלי, ומוכן אני למסור נפשי עבור כבודו. אז הכבוד שמגיע להמלך מהשר הזה, עולה פי כמה על מה שמשבחין אותו בני החיל ושריו הנמצאים במדינתו במקום גדולתו ותפארתו.

ועל דרך זה הוא בכבודו של מלך מלכי המלכים, הן אמת שמלאכי מעלה שהם קדושים וטהורים ועושין רצון קונם תמיד, מה שהם משבחים בקדושה וטהרה קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, היא במעלה יתירה לאין ערוך נגד מה שבני אדם ברואי עפר משבחים את ה'. אבל עיקר כבודו יתברך שמו אינו ממה שהם מקדשין את ה', שאין להם יצר הרע וקנאה, ורואים תמיד כבוד תפארתו, אלא מלא כל הארץ כבודו, הכבוד למעלה מגיע מאנשיו שיש לו בארץ, מקום הסתר פנים, שוכני בתי חומר, אשר הם נרדפים מאויביהם עבור דתם, ועם כל זה אנו עושין רצון קוננו, ומקדשים אותו יומם ולילה במעשינו, כבוד זה שמגיע למעלה מהארץ, זהו עיקר כבודו, ועולה פי כמה נגד הקדושה שמקדשין אותו מלאכי מעלה.

*

אך יש לומר בזה ביתר ביאור, דהנה האלשיך פירש הכתובים (תהלים קיג-ד) רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, מי כה' אלקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ. דהנה האומות העולם הכופרים בה', אומרים שאין הקב"ה משגיח בתחתונים, שאין זה כבודו להשגיח בשפלים, כדמיון מלך בשר ודם שאין כבודו לשום לב לצרכי ועסקי הכפריים בעסק שדותיהם וכדומה. והכופרים חושבים שבדעתם הנפסדת יתנו כבוד לאלקינו. ואמנם דעתם משובשת, כי במלך בשר ודם יתכן לומר כן, שכבודו בגדולים דוקא, שרי מלוכה היושבים ראשונה במלכות הקרובים אליו בגדולה וערך ולא בכפריים. אבל בה' אלקינו אשר גם מלאכי מעלה אינם בערך כלל וכלל אתו עמו ואליו, ואחר שהוא משגיח בהם לרוב רחמיו וההכרח לקיומם, ככה רחמיו אין

וביאר לו הכל ע"ש. ובהקדמת תהלה למשה (על נ"ך דף יד) כתוב דמצא תנא דמסייע ליה בפירוש זה, בתיקוני זוהר (תיקון טו) וזה לשונו, זכאה חולקנא, דעלאין ותתאין באסמכותא דיליה לסייע ליה, האי דאוקמוהו מארי דמתני' דבר נש דאשתדל בפולחנא דמאריה דכל בריין דעלמין אינון בסייעתא דיליה וכו' עכ"ל. ואם כן מה שאמרו מקדשין אותו הרבה, היינו סיוע מלמטה. ושוב הוסיף עוד דמקדשין אותו גם מלמעלה].

ג יש לומר דבקדושה יש הרבה מדריגות זו למעלה מזו. וכעין דאיתא במשנה (כלים א-ב) עשר קדושות הן וכו'. וזהו מסוג של קדושה שיש בתחתונים. אבל למעלה סוג הקדושה היא יתירה מקדושה של מטה עד אין ערוך. ואחר שמקדשין אותו הרבה בקדושה של מטה, זוכה להתקדש גם מסוג הקדושה של מעלה שעדיפא הרבה מקדושה שיש למטה.

*

אמנם נראה עוד, כי לפי מה שנתבאר הרי קדושתו של הקב"ה שונה לגמרי מקדושה של בשר ודם, כי אצלינו הקדושה היא לפרוש מגשמיות העולם התחתון ולהתעלות מעלה אחר מעלה ברוחניות. לא כן היא קדושתו של הקב"ה, אצלו הרי הפרישות לפרוש משמי שמי מרום למטה להשגיח בתחתונים. ונראה דגם בבני אדם יש גם מסוג קדושתו של הקב"ה, לפרוש מרום גדולתו וללמד הפחותים ממנו. והיינו שאחר שנתעלה האדם במדריגותיו, לא יתבודד לעצמו כדי להתעלות עוד יותר, אלא ישפיל עצמו לאחרים להכניסם תחת כנפי השכינה. כמו שפירש במדרש שמואל (אבות ב-ה) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת, שלא תחזיק הטובה שהיא התורה לעצמך לבד, ולא תרצה ללמד לאחרים, רק יפוצו מעינותיך חוצה, כי לכך נוצרת לזכות את הרבים, כי ימי שנות חיי האדם קצרים, שבעים ושמונים שנה, ובמתים חפשי מן התורה ומן המצות, לא כן המזכה את הרבים שמלמדם תורה ועבודת ה', הרי גם צדקתם נזקק על זכותו לנצח. וזהו בחינת הקדושה של הקב"ה, שמשפיל עצמו מגדולתו להתעסק בצורכי התחתונים.

ולכך אמר כי חוץ ממה שהמקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, שזוכה להתעלות עוד יותר מגשמיותו. ניתוסף לו עוד, שזוכה להתקדש מלמעלה, היינו באותה קדושה שיש למעלה אצל הקב"ה, שמשפיל עצמו לטובתן של בראויו, כן יזכה גם הוא להרביץ תורה ללמוד וללמד, שזהו הקדושה שלמעלה, לירד מן ההר אל העם להורותם חוקים ומשפטים.

להם סוף ומשגיח גם בשפלים. ופירש בזה הכתוב (שם קלח-ו) כי רם ה', אף כי רם ה', עם כל זה ישפיל יראה' ומשגיח גם בשפלים, מהיותו 'גבוה', המלאך הגבוה מעל גבוהים, רק 'ממרחק יידע' ואינו קרוב אליו בערך.

וזהו שאמר רם על כל גויים ה', שהם אומרים כי רם ה' ואינו משגיח בתחתונים, על השמים כבודו, שזהו כבודו להשגיח רק על השמים. אבל אנו אומרים 'מי כה' אלקינו', הגם שהוא 'מגביהי לשבת', עם כל זה 'המשפילי לראות בשמים ובארץ', שגם ראייתו בשמים הוי שפלות כנגדו, לפי ערך רום גדולתו, ואם משפיל עצמו להנהיג השמים, הוא משגיח גם בתחתונים, כי שניהם אינם לפי כבודו וערכו ע"כ. (ועיין באריכות בנועם מגדים ריש פרשת וילך, ובישמח משה פ' תצא בהפטרה ד"ה ועל פי הצעה זו).

ובזה נבין סדר הקדושה, שכאשר אנו משבחים ומפארים אותו על מה שמשגיח בתחתונים, אשר מלא כל הארץ כבודו, שזהו כבודו שמשגיח בכל פנות העולם, מקרני ראמים עד ביצי כנים, לא כמו שאר המלכים אשר רק בין גדולים כבודם. על כן אנו מקדימין 'קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתיה', שגם מה שמשגיח בשמיא זה גם כן אינו לפי כבודו, אלא הוא קדוש, שפורש מגדולתו להיות ביניהם, וכמו כן 'קדיש על ארעא עובד גבורתיה', הוא משפיל עצמו להשגיח בארץ, כי אין חילוק כנגדו בין שמים לארץ, כי גם השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, ובזה שפיר מובן כי 'מלא כל הארץ', ההשגחה בארץ ומלואה, גם זהו 'כבודו', כי משפילי לראות בשמים ובארץ, שגם השגחתו בשמים הוי השפלה אצלו לא פחות מהשגחתו בארץ.

*

והנה מאמרם המובא לעיל, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, לכאורה צריך ביאור, דהלא הא דמקדשין אותו הרבה הלא היא מלמעלה, דהבא ליטהר מסייעין אותו, ואם כן מה הוסיף אחר זה דמקדשין אותו מלמעלה, הא היינו הך. [ונראה על פי מה שכתוב בייטב פנים (ח"א מאמר אבני זכרון אות י"א, וח"ב מאמר יפה לעינים אות ח'), שסיפר לו הגה"צ בעל ישמח משה זי"ע כי בעת עמד על המחקר להבין דרכי החסידים, ויהי בנסעו לקבל פני רבו החוזה מלובלין זי"ע, התחנן אל ה' כי בבואו אל הצדיק יתרץ לו הקושיות שיש לו על דרכיהם, כי כבר אמרו חכמים (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין אותו, לא אמרו מסייע לשון יחיד, דהיה משמע שהשי"ת לבדו מסייע, כי אם מסייעין לשון רבים, על כן גם אותו הצדיק יסייע לי להעמידני על האמת. והרה"ק מלובלין זי"ע הרגיש מחשבתו

הגליון הזה נתגב על ידי

מוה"ר ר' יוסף הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' יעקב קאליש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול טוב	מוה"ר ר' נחום יודא שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב	מוה"ר ר' חיים מענדל קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב
מוה"ר ר' משולם זושא גאלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יושע איצקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אברהם מאיר רוב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב